

Samenwerkende beheerders van natuur en landschap Hoe gaat dat in zijn werk?

Nieuwkoopse Plassen, midden in het veenweidegebied, de drie topterreinbeheerders uit Zuid-Holland aan de tafel: Roline de Wilde (regiodirecteur Zuid-Holland en Zeeland van Natuurmonumenten), Annemiek Roessen (regiodirecteur Zuid- en Noord-Holland en Utrecht van Staatsbosbeheer) en Michiel Houtzagers (directeur het Zuid-Hollands Landschap). Profilering en omgang met mensen staat centraal. Waar zitten de overeenkomsten en verschillen tussen deze clubs?

— Pieter Schmidt en Ido Borkent (redactie)

> OM TE BEGINNEN: wat is speciaal aan natuurbehoud in Zuid-Holland? “Kenmerkend is de enorme bevolkingsdruk in de Randstad”, antwoordt Roessen. “Dit maakt het noodzakelijk dat er veel goede, aantrekkelijke, bereikbare en toegankelijke natuur dicht in de buurt is.” Zij ziet niet een tegenstelling tussen stedelijk en landelijk gebied, die beide liggen in elkaars verlengde. Die ruim 3,5 miljoen inwoners hebben de aanwezige natuur hard nodig. Ze ziet een zekere onbalans want in feite is er onvoldoende, maar pleit voor kwalitatief goed beheer van dat wat er is. De Wilde bevestigt dit. “Zes procent natuur is toch wel heel erg weinig en de mensen willen veel.” Houtzagers is trots op de bijzondere natuur in Zuid-Holland toch zoveel hoge natuurwaarden, zowel flora als fauna, prominent aanwezig zijn.” Roessen noemt ook de duinen als specifiek en – iets anders, maar zeker belangrijk - de groene recreatiegebieden rond de steden. De Wilde bevestigt de veenwei-

degebieden, met haar aparte waterproblematiek en dus moeilijke samenwerking met de boeren. Houtzagers onderkent de grote ruimteclaim voor bebouwing en industrie, maar vindt dat er anderzijds ook veel mogelijk is: “We maken hier nieuwe natuur zoals met de aanleg van de Zandmotor voor de Delflandse Kust. Staatssecretaris Atsma heeft recent het startschot gegeven voor de aanleg van dit schiereiland zowel ter versterking van de kust als voor nieuwe kansen voor natuur en recreatie. Een investering van 750 miljoen!”

Herkenbaarheid in het terrein

Alle drie de organisaties hebben terreinen in de genoemde vier categorieën, met voor Staatsbosbeheer wat meer areaal in de recreatiegebieden dan de andere twee. Hoe herkenbaar is het in het terrein, of zou het moeten zijn, wie de beheerder is? Alle drie vinden dat een lastige vraag. “We werken veel samen en we zijn naar

Roline de Wilde

elkaar toegegroeid, de laatste jaren”, aldus De Wilde. “Ook gestimuleerd door de ontwikkeling van gezamenlijke natuurdoeltypen.” Roessen denkt dat er - marginale - verschillen zijn in de wijze van beheer, maar ze zou ze zelf in het terrein niet kunnen aanwijzen. Is die herkenbaarheid in het terrein nodig? De Wilde stelt dat “die herkenbaarheid de mensen niets uitmaakt, ze willen grotere open natuur en dat is voldoende”.

Herkenbaarheid als organisatie door het publiek

Goed, er is geen verschil te zien in het terrein, de vervolgvraag is dan: hoe verwachten jullie dat het grote publiek tegen de drie terreinbeheerders organisaties aankijkt? Zien zij verschillen; moeten zij die zien? “De mensen herkennen ons meestal niet afzonderlijk”, aldus de Wilde. Roessen en Houtzagers vinden dat ook, maar zo stelt de laatste: “De mensen vinden het

Michiel Houtzagers

Annemiek Roessen

vooral belangrijk dát er bij hen in de buurt een natuurgebied is, niet ván wie het is". Roessen stelt dat 95 % van de gebieden van Staatsbosbeheer opengesteld is (vergelijkbare percentages bij de andere twee). "Bovendien", zo stelt zij, "streven we alle drie naar lokale verankering, met lokale participatie door de mensen daar". Houtzagers: "Mensen zijn steeds meer op zoek naar de lokale leefomgeving en hun eigen verankering. Het Zuid-Hollands Landschap speelt daar steeds meer op in, richt zich op het lokale, op het dichtbij herkenbare: bij Leiden op landgoederen, in de Krimpenerwaard op veenweiden, op Voorne op duinen. Bovendien zijn er schaalverschillen. Tiengemeten is typisch Natuurmonumenten, met grootschalige processen. Het Haagse Bos is typisch Staatsbosbeheer. Het Zuid-Hollands Landschap richt zich meer op cultuurhistorische landschappen, zoals blauwgraslanden, molens en eendenkooien. Ieder heeft dus zijn eigen niche hoewel de ver-

schillen klein zijn. Dat herkenbare is ook niet zo sterk in de gebouwen, die alle drie hebben. Lokaal wordt er samengewerkt, bijvoorbeeld door uitruiling daar waar ze burens zijn." Roessen: "Dat is voor nationaal werkende organisaties iets gemakkelijker dan voor provinciale, maar we doen het alle drie. Om het beheer efficiënter en gemakkelijker te maken."

Herkenbaarheid voor de politiek

Hoe zit dat dan met de politiek? Moet de politiek de drie organisaties afzonderlijk herkennen? De Wilde stelt dat elk daar een eigen rol heeft: "Staatsbosbeheer, dicht bij de rijksoverheid, heeft een goede ingang bij die overheid. Natuurmonumenten ook, maar anders, omdat ze als particuliere organisatie op meer afstand staat. Het Zuid-Hollands Landschap is provinciaal geïntereerd. Maar er wordt intensief samengewerkt bij beleidsbeïnvloeding, kennisvergaring en gebruik van expertise."

Houtzagers zegt dat recent een gezamenlijke excursie is verzorgd voor de van provinciale staten over de groene ruggengraat (voorheen natte as of robuuste verbinding). "Daarbij hebben we gezamenlijk het concept gepresenteerd, met voor elke organisatie een eigen taak en eigen rol." Roessen voegt toe: "Samenwerking maakt meer body en samenwerking door de buitenwereld wordt veel meer gewaardeerd". Daarna gevraagd geven de Wilde en Roessen aan dat ze op provinciaal niveau niet uit elkaar gespeeld worden. Er is veel onderling overleg en afstemming. Houtzagers voegt toe: "Er is weinig natuurbeheer door particulieren in Zuid-Holland en dat komt ook helemaal niet van de grond. Dat maakt het speelveld anders." De Wilde vindt: "onze terreinen zijn te duur voor particulieren, maar wij als terreinbeheerders werken wel veel samen met boeren in het weidevogelbeheer". Houtzagers: "Samenwerking met boeren verloopt juist in gebieden met slappe bodem en fysieke handicaps, bijvoorbeeld veengronden met veel sloten en smalle kavels, goed omdat men aan verbreding wil doen in plaats van maximale agrarische productie. Op de klei van de Hollandse Eilanden is dat een ander verhaal. Akkerrandenbeheer door boeren kan juist daar voor versterking van de biodiversiteit zorgen."

Omgaan met bezoekers

De vraag 'hoe gaan jullie om met bezoekers?' beantwoordt Roessen met "Dat is afhankelijk van het gebied. In recreatiegebieden zoals de Recreatie om de Stad, een geschrapte geldstroom, staat de recreant centraal. Betere verharding, een barbecueplaats. Maar ook daar is soms hoogwaardige natuur en dan zonen we. Ook worden deze terreinen, zoals in Midden Delfsland, wel in erfpacht uitgegeven, bijvoorbeeld aan recreatieschappen. We hebben boswachters opgeleid tot gastheer. We beschouwen deze terreinen als bezit van alle Nederlanders en wij mogen er voor zorgen. Een openbare tuin. In een Natura 2000-gebied als het vogelrijke moerasgebied Zouweboezem bij Leerdam zijn veel bezoekers minder welkom vanwege het verstoringseffect op soorten als zwarte stern en purperreiger. Vogelaars op het pad: graag; Scholen en honden: beperkt. Het is dus sterk afhankelijk van type en doeltipe. We hebben speciale recreatiegebieden, maar Staatsbosbeheer is niet alleen gericht op recreatie. We hebben ook beschermde pareltjes die minder toegankelijk zijn voor bezoekers, zoals de Hellegatsplaten." De Wilde vindt dat er eigenlijk geen grote verschillen zijn. "Ook Natuurmonumenten heeft veel open en toegankelijke gebieden, maar Natuurmonumenten heeft last van beeldvorming. Dat wordt bepaald door een enkel afgesloten gebied, zoals het pareltje

de Akerdijkse Plassen, zeer vogelrijk en in beheer gekregen van Vogelbescherming met de bepaling dat het niet publiekelijk toegankelijk is, wel per afgesproken excursie. Zou men het vrijlaten dan zijn hier binnen de kortste keren alle bijzondere vogels weg. Hier wordt het beeld bepaald." Volgens Houtzagers benadert het Zuid-Holland Landschap bezoekers net op een wat andere manier: "Gastheerschap en toezicht zijn bij ons gescheiden. Ieder heeft zijn eigen expertise, taak en rol. Toezicht is nodig en daar maak je misschien in het veld niet altijd vrienden mee, maar het is nodig voor de natuur en om andere bezoekers te beschermen. Mensen hebben, zeker rond de grote steden, behoefte aan vrijheid maar ook aan handhaving van de regels om rust en ruimte te kunnen beleven. Ook wij hebben open en gesloten gebieden en die laatste, veelal de mooiste, gebruiken wij voor exclusieve 'beschermers'-excursies en dus binding. Het Zuid-Hollands Landschap lijkt in dat opzicht misschien meer op een particulier dan Staatsbosbeheer." Roessen vindt het belangrijker de overeenkomsten te accentueren dan de verschillen. Houtzagers onderstreept dat er toezicht nodig is, waar de Wilde en Roessen mee instemmen, maar de laatste twee gaan er iets terughoudender mee om. Zowel Natuurmonumenten als Staatsbosbeheer combineren de functies, alhoewel er wat meer specialisatie komt, ook al door de hoge eisen aan toezichthouders (BOA's). Dit leidt ook tot meer samenwerking, die er al lang op de werkvloer aanwezig is en die nu geformaliseerd wordt, en meer gezamenlijk toezicht, ook in elkaars terreinen. "Er wordt op de werkvloer al veel samengewerkt", volgens Roessen. "Je kunt dit heel goed doortrekken naar de vrijwilligers. Er zijn er velen die bij twee of zelfs drie organisaties werken". Dit wordt driestemmig bevestigd.

Organisatievormen en bezuinigingen

"Natuurmonumenten is", zegt de Wilde desgevraagd, "een vereniging en dus democratisch maar wel onafhankelijk van de overheid georganiseerd. Wij leggen alle belangrijke zaken voor aan het bestuur en aan de verenigingsraad. Die laatste is het hoogste orgaan!" Houtzagers vervolgt: "Het Zuid-Hollands Landschap is een stichting met begunstigers, die wij beschermers noemen. Wel onafhankelijk, maar minder democratisch; het bestuur bestaat wel uit beschermers, maar heeft een grote autonomie." Roessen vindt het prachtig, "dat jullie me de keuze laten tussen één of 16,5 miljoen aandeelhouders, maar in feite heeft Staatsbosbeheer één opdrachtgever, de minister c.q. de staatssecretaris. We begrijpen dat er op natuur bezuinigd moet worden. We moeten ons voorbereiden op zwaar weer met in 2012 een forse bezuiniging van € 20 miljoen. Daarvoor kunnen we niet meer alles doen en zullen er stevige keuzes gemaakt moeten worden." Zuid-Hollands Landschap gaat bij bezuinigingen zich vooral richten op het behouden en vergroten van het draagvlak bij onze donateurs, bedrijfsvrienden en vrijwilligers. Zeker nu de overheid fors bezuinigt dreigen natuureducatie en -voorlichting voor de jeugd te sneuvelen die juist bepalend zijn voor de toekomst van natuur en landschap.

Fusie?

Onze vraag ten slotte: uit het bovenstaande blijken weinig verschillen, waarom niet één grote terreinbeherende organisatie? Na wat stilte een uitbarsting: In essentie zijn de verschillen tussen een vereniging en een stichting groot. "Wij", zo stelt Roessen, "zouden het misschien nog wel het gemakkelijkst kunnen doen. Een vereniging of stichting zou er voor kunnen kiezen. Maar de zin in het regeringsakkoord slaat vooral op bezuinigingen." De Wilde stelt dat de verenigingsraad van Natuurmonumenten zich niet laat dwingen. "Ook niet door een geheel stoppen van geldstromen van de overheid. Dat laatste hoop ik overigens niet. Opvallend is natuurlijk de grote aandacht voor particulieren, die sommige dingen goed kunnen doen, maar zeker wanneer het grote terreinen of ingewikkelde natuurdoelen betreft het met minder expertise en minder efficiënt uitvoeren dan wij of Staatsbosbeheer of het Landschap het kunnen doen". Roessen: "Staatsbosbeheer ziet een meerwaarde in de aanwezigheid van meer organisaties die er op een andere manier naar kijken, en -hoe we door samenwerking ons optimaal kunnen inzetten voor natuurbehoud."

Houtzagers ziet drie redenen waarom het goed is dat er meer organisaties zijn. "Ten eerste: waarom heeft Nederland zo veel politieke partijen? Mensen hebben ieder hun eigen voorkeuren en wensen. Ten tweede met al die leden en beschermers heb je een groot maatschappelijk draagvlak voor natuur en landschap. De staat zorgt voor gebieden voor iedereen. Leden en/of donateurs zorgen voor fondsenwerving wat in deze tijden van krapte bij de overheid hard nodig is. Wat wil je nog meer?"

Pieter Schmidt & Ido Borkent,
bosland@wxs.nl